

НА СЛУЖБІ В МЕЛЬПОМЕНИ

(Два роки праці Оперного Театру у Львові)

Саме минули два довгі воєнні роки з того часу, коли серед руїн і згарищ звільненого Львова український колектив Львівського Оперного Театру разом з колективом драмат. театру ім. Лесі Українки почав свою творчу працю. Пригадайте: там високо вгору, в промінні липневого сонця пронизливо шуміли крила сталевих потвор, їм назустріч радісно маяли давно-давно не бачені прапори, а там унизу місто ніби очманіло: румовища і голі скелети домів, погорілі дахи, повибнані вікна, а над усім тим отруйним чадом здіймався запах крові і диму. І в таку, ніби заворожену, хвилину, знечев'я почувся дзвінкий, безжурний сміх Караса і повний принади спів Андрія з безсмертного „Запорожця”. Дійсність, чи омана? Та ні. Це справді безжурно сміявся наш славний артист Іван Рубчак у ролі Караса, це захоплював своїм голосом Василь Тисяк у ролі Андрія. Ніби „deus ex machina”

„Облога” в постанові І. Гіряка. Арт. Л. Кривіцька, І. Гіряк, І. Лісенко, В. Блавацький

з античної трагедії, з'явився зовсім несподівано на сцені Львівської опери „Запорожець за Дунаєм” і ним 19 липня 1941 р. колектив українських акторів під мистецьким провідом режисера і директора В. Блавацького розпочав під недалеко ще грюкоти гармат свою творчу працю.

І коли сьогодні, з перспективи повних двох років, розглянемо творчий дорібок нашого столичного театру, то сміло можемо сказати, що його дворічний труд і всі його мистецькі досягнення — живе заперечення погляду, ніби „підчас війни мовчать музи”.

Бо і справді, хто міг би зважитися в таку хвилину, яку переживав Львів у липні 1941 р., думати про організацію мистецтва в широкому театральному маштабі? Хто подумав би про те, щоб у такий час, коли ще далеко-далеко було до заведення щоденного нормального ладу, театральною виставою починати творчий процес відбудови нашого культурного життя в Галичині? На такий крок могли зважитися хіба тільки справжні жерці Мельпомени, що не ждали ні на нормалізацію воєнних відносин, ні на безпеку, хоч би щоденної вегетації, а зі справжнім, гідним тільки українського актора западом взялися творити театр.

І створили його. Створили те, що, здавалося, в наймиришніх часах створити було неможливо. На наших таки очах, за два довгі роки війни, користуючись деякими досягненнями пройденого етапу і значною піддержкою урядових адміністративних чинників, виріс великий і багатограний своїми жанровими формами театр, що на проміжжі культур Сходу і Заходу Європи став, як на воєнні часи, небуденним і неповторним явищем. Драма й опера, оперета й балет — чотири нібито різні — а як же близько споріднені організації театро-драматичного, в розумінні дії, процесу — ось гордий баланс досягнень дворічної праці Львівського театру, що під назвою „Оперний” об'єднує чотири творчі колективи, з'єднані одним керівництвом — однією мистецькою рукою.

Коли придивитися ближче до його дворічної праці, то перше, що кидається в вічі, це вимова чисел: 43 прем'єри, в тому числі 40 виготовлених виключно власними силами, а 3 при співучасті гостинних виступів німецьких співаків; з числа 40 прем'єр припадає 20 на драматичні вистави (побутові, історичні, психологічні, інсценізації та комедії), 9 на оперові вистави, в тому 2 українські — „Запорожець за Дунаєм” і „Наталка Полтавка”, 5 на опереткові і 6 на балетні.

Коли ж розглянути ці числа за роками, то бачимо таку картину: за неповних 6 місяців 1941 р. театр дав 14 прем'єр (8 відділ драми, 3 опери, 2 балети і 1 оперети); у 1942 році 8 драм, вистав, 4 опери, 3 оперети і 3 балетні вечори; у першому півріччі 1943 року 8 прем'єр: драматичний ансамбль — 4, оперний — 2, ансамбль оперети і балету — по одній. Значить, річна продукція Оперного Театру становить в середньому 16 прем'єр. А коли ще до того додати, що впродовж цих 2-ох років театр дав 620 вистав при наявній кількості більше як 1/2 мільйона глядачів, то, як на воєнні часи, числа ці можуть справді захоплювати.

Та числа є показниками не тільки кількості, але, до деякої міри, і якості праці театру, тобто показниками свого роду театральної політики мистецького проводу. А вести цю політику у воєнному часі, при не зовсім достатній і задовільно скомплетованих ансамблях, при можливості користуватися тільки однією театральною залею — було справді складно і важко. Коли ж зважити, що театр, обслуговуючи в першій мірі фронтове заплілля, якому мусить дати мистецьку розвагу, має одночасно плекати на доброму рівні українську і світову драматургію, так тоді стане ясно, як важко було вести цю саме політику, не говорячи вже про інші, не менш важні, фактори, що її зумов-

люють. А проте, провід театру, користуючись деякою репертуарною автономією, з усіх цих ускладнень вийшов зовсім задовільно.

Найбільшу кількісно позицію в репертуарі займають вистави драматичного колективу. Упродовж 2-ох років 20 вистав прем'єр, значить — майже кожного місяця одна прем'єра. Можна це пояснити і добре змонтованим колективом, і певними виробленими вже традиціями праці колишніх драматичних театрів, а найголовніше тим, що виставлення п'єси в основному куди менше займає часу, як нпр., опери чи балету.

Що ж до підбору репертуару, то кількості постанов не завжди відповідає якість з погляду літературно-мистецької вартості (напр. „Зимовий вечір”, „На перші гулі” чи „Схоплення сабіянок”). Натомість з признанням треба відмітити виставлення драми „Камінний Господар” чи таких п'єс, як „Облога”, „Тріумф прокурора Дальського” — з рідного репертуару і присвоєння класичного чи новітнього репертуару західної драматургії, як Молієрового „Скупаря”, комедія Гольдоні чи „Ріки” Гальбе. Побіч мистецького керівника, велику заслугу в цьому має режисер Йосип Гіряк, співробітник Курбасового „Березоля”, і з його появою львівська сцена набула не тільки талановитого мистця-режисера, але й актора великого, багатогранного формату. Цінна його праця над колективом драматичного театру, що серед нього зустрічаємо такі імена, як: А. Совачева, С. Стадникова, Л. Кривіцька, В. Левицька, О. Добровольська, М. Степова, Е. Дичківна, О. Горницька, Л. Шашарівська, Е. Курило, Б. Паздрій, С. Дубровський, Я. Гелас, І. Лісенко, Шашарівський, І. Гіряк, Е. Левицький, О. Сліпенський та інші, які своїм талантом і роботою запевнили українській драмі на львівській сцені безперечний успіх. Виставлення „Тріумфу прокурора Дальського” 29 разів, „Облоги” 19, „Скупаря” 16 — говорить само за себе.

Коли ж доводиться з черги говорити про оперу, так без перебільшень можна сказати, що вона — найбільш творче досягнення Львівського театру, якого назва „Оперний” зобов'язує плекати цей так слабо розроблений у нас жанр сценічного мистецтва. Щоправда, можна мати претенсії до мистецького керівництва театру, що, крім „Наталки Полтавки” і „Запорожця”, не зуміло придбати за 2 роки нашої оперній сцені ні одної Лисенківської опери, але не можна водночас не бути справді вдячним за присвоєння таких імпортних опер, як „Аїда” чи „Кармен”, що з-поміж 7-ох за весь час виставлених чужинних опер виставністю своєї постанови найбільш заслуговує на признання. Не дивно, що число їх вистав досягло рекорду (разом 45 вистав).

Це заслуга безперечно і самого постановника, реж. Блавацького, а, в великій мірі, і музичного керівника опери, диригента Лева Туркевича, якого праці над українською оперою в роках цієї війни майбутній історик без особливого признання не відмітити не може. Левину частину заслуг у тому мають і співтворці львівської опери в особах таких заслужених виконавців, як: Е. Постівева, Л. Черних, І. Туркевич-Мартинцева, В. Тисяк, З. Дольницький чи І. Романовський, а з молодих І. Вересюк чи Л. Рейнарівич. Без перебільшень можна сказати, що війна виростила нам Оперний Театр, який, одержавши кріпкі фундаменти, може далі рости.

Зовсім інші умови супроводили працю двох інших ансамблів, а саме — оперети і балету. В першому випадку, брак українського репертуару привело до виставляти перестарілі давнопредвоєнні оперети, що, побіч опер, все таки втішалися найбільшою фреквенцією публіки, зокрема німецької. Отож

„Ріка” в постанові І. Іваницького. Арт. В. Левицька, В. Блавацький

довелось вивести і „Циганського барона” і „Пташника з Тиролю” і „Циганське кохання”, „Паганіні”, „Жайворонка”. Постанови ці, одержавши стильову декоративно-костюмову та музичну опору, — треба це признати — вийшли і відмоджженими, і ефектними, зокрема це стосується „Барона циганів” у постанові заслуженого сеніора театральної справи реж. Й. Стадника (він постановник і „Циганського кохання” та відновленого „Гриця”), що здобув нечуваний рекорд усіх вистав. І тут треба відмітити працю ансамблю оперети, що в його складі зустрічаємо заслуженого артиста І. Рубчака, С. Стадниківну, О. Голіцинську, О. Бенцалеву, О. Кальченко, В. Карпяка, Й. Полякова і інших. А втім, театр оперети, хоч намічене йому задання виконав як слід, потребує все ж і нового репертуару, і підкріплення складу, зокрема в чоловічих партіях.

І врешті балетний ансамбль — наймолодша дитина українського театру — виріс силами акторів кол-

советського театру до справжньої європейської величини. Очолований такими талановитими режисерами, як Вігілев, Штенгель чи Трегубов, засоблений такими майстрами балетного мистецтва, як В. Переяславець, О. Ярославців, К. Ошкмп, Р. Геринович, З. Сугробкіна чи О. Нижанківська, своїми постановами, як, напр., казково-гарного „Пер Гінта”, чи „Дон Кихота”, сміло може конкурувати і з найкращими того роду балетами Заходу.

Ось такий баланс дворічної праці Львівського Оперного Театру, що розрісся в величезний колектив, бо має сьогодні 200 осіб режисерсько-акторського і іншого мистецького складу, а других 200 адміністративно-технічного персоналу і в загальному рості мистецької культури Галичини 2-ох воєнних років зайняв передове місце.

Та образ цієї праці не був би повний, коли б не згадати таких необхідних для праці, для виведення постанов атрибутів, як власна оперно-симфонічна оркестра, власна костюмерія і декоративна майстерня під керівництвом декоратора М. Радиша. Їх вмільстю, разом з маловидною, але важною працею доброї сотні статистів, хористів, технічних помічників і інших допоміжних театральних сил, можна було довести до таких величезних успіхів мистецько-акторський склад, що мусів пройти довгий і важкий шлях акторського перевипіску, мусів багато-багато попрацювати над собою, щоб стати на тій висоті своїх мистецьких досягнень, на якій стоїть сьогодні.

І з цього погляду Оперний Театр має теж не абиякі заслуги. Він вишколив десятки добрих співаків, акторів і танцюристів, він став справжньою школою акторського виховання. Став справді репрезентативним центром нашого мистецького театрального життя краю.

Очолований заслуженим діячем на полі театральної культури Галичини, реж. В. Блавацьким, що в його організацію і працю вклав усю свою душу і все своє знання і вміння, — театр стоїть сьогодні перед новим сезоном і новими завданнями. На порозі третього року свого існування він намітив собі новий, досі ні разу не ставлений, репертуар, що має бути новою черговою пробою сил, новим іспитом його мистецької зрілості.

Можна бути впевненим, що своє чергове завдання підняти на вищий рівень мистецького вислову і збагатити українську сцену новими постановами української і світової драматургії він виконає з честю. Вимагає цього від нашого театру наша доба з її стимулом — жити і творити.